

Инж. Петар ЛАЛАТОВИЋ

Основне смјернице перспективног плана развоја пољопривреде у периоду од 1957 до 1961 године, мјесто и улога пољопривредног стручњака у њему

Црна Гора заузима површину од 13.812 км², од чега на пољопривредне површине отпада 39,2%, шумске 41,7% и непродуктивне површине 19,1%.

Највећи дио површине претстављају планински терени, а мањи дио, у долинама ријека и дуж Приморја, има повољне земљишне услове за развој пољопривреде.

Иако релативно мало, Црна Гора претставља хетерогено пољопривредно подручје, које се у погледу услова за развој пољопривреде може подијелити у три главна пољопривредна рејона и то: планински, рејон Црногорског Приморја и Зетско - Бјелопавлићке равнице, и рејон долине Лима. Различити климатски и земљишни услови омогућују узгој великог броја културног биља, од суптропског воћа и памука, као типичних култура Југа, до јаре ражи — као типичне културе Сјевера итд.

Обзиром на мало учешће пољопривредног земљишта у укупним површинама, као и на релативно слаб квалитет највећег дијела пољопривредног земљишта и др, Црна Гора у цјелини не спада у изразита пољопривредна подручја. Међутим, извјесни ужи рејони, као Црногорско Приморје, Зетско — Бјелопавлићка равница и долина Лима, пружају повољне услове за развој извјесних пољопривредних култура, које се не могу узгајати у осталим подручјима наше земље, те је због тога наша република са општерг гледишта, интересантна и као пољопривредно подручје.

Основне карактеристике пољопривредне производње.

Конфигурација терена, слабе саобраћајне везе, климатски услови и квалитет земљишта, незнатна инвестициона улагања, историски и други услови, дали су пољопривреди Црне Горе изразито екстензиван карактер, који се и до данас задржао, тако да постоји несклад између релативно повољних природних услова и неповољног начина коришћења истог.

Опште карактеристике пољопривредне производње у цијелој земљи су: њено стагнирање, па чак и изостајање у односу на предратни ниво, велике осцилације, у производњи, — из године у годину, а то се односи и на пољопривреду Црне Горе.

Ово се најбоље види из кретања друштвеног производа и националног дохотка. Ако друштвени производ у 1930/39 години означимо са 100%, онда видимо да све посљератне године падају испод 100, сем 1953 година, а исто тако и национални доходак. Ови подаци говоре да варијабилан и низак доходак не дозвољава одвајање потребних средстава за проширену репродукцију у пољопривреди.

Ради увида у садашње стање пољопривреде ево укратко стање основних фондова. Ако пољопривредне површине означимо са 100%, онда на обрадиве површине отпада 28,8%, на баре и трстике 0,3% и на пашњаке 66,7%.

Међутим, структура обрадивих површина је: 34,9% отпада на оранице и баште, 4,3% на воћњаке, 0,5% на винограде и 60,3% на ливаде — од укупних обрадивих површина. Такође је карактеристична и структура коришћења ораничних површина, јер 72,3% отпада на житарице, а на све остале културе 14,4%, док на угаре и необрађено земљиште отпада 13,3%.

Фонд родних воћних стабала се повећао у односу на предратно стање, а нарочито код шљива, док је пораст осталих врста воћа био спорији. И структура воћних стабала је неповољна, јер је незнатно учешће племенитих врста воћа.

Површине под виноградима износе 83%, у односу на површине у 1939 години. Структура лозе је такође неповољна, јер на хибриде отпада око 6%, на домаћу лозу 87%, док је на америчкој подлози свега око 7%.

Стање сточног фонда заостаје иза бројног стања у периоду 1930—1939 године, а нарочито код оваца, коња и живине, а из године у годину јављају се веће асоцијације у броју стоке, нарочито код говеди и оваца, што је углавном била посљедица разних административних мјера и рода године у сијену.

Снабђевеност пољопривреде средствима за рад је врло слаба, јер на око 1.000 ха ораничних површина долази свега један трактор, 0,2 сијачице, 0,7 вршалица и око 151 спрежни плуг, док је дрвених ралица још у употреби преко 16.000 комада.

Ситан посјед преко 50% газдинства испод 2 ха, врло ниски приноси по јединици површине (пшеница око 8 мц по ха, кукуруз око 10 мц, кромпир око 40 мц итд.) и ниска производност стоке по грлу (млијека по крави око 600 литара, вуне по овци 1 килограм, итд.), као и тенденција даљег уситњавања посједа, такође су карактеристични за пољопривреду Црне Горе.

Средства која су добијена из опше акумулације за унапређење пољопривреде, поред тога што су била недовољна, нијесу се најрационалније ни користила. За период 1947 — 1956 године за развитак пољопривреде у Црној Гори инвестирано је укупно 4.521 мил. динара (по цијенама из 1956 године), што од укупно уложених инвестиција за развој привреде у Црној Гори износи 3%.

Пољопривредна добра заједно са пољопривредним установама располажу са око 0,6% пољопривредног земљишта, или 1,1% од укупних обрадивих површина. Већи број добара је још неизграђен и послује са губицима. Земљорадничке задруге такође располажу врло малим основним фондовима за развој пољопривредне производње. Обрадиве површине износе око 1,1% од укупног обрадивог земљишта, од чега око 87% отпада на природне ливаде. Обзиром на незнатно учешће земљишног фонда како код пољопривредних добара тако и код задруга, и сточни фонд је врло мали, у односу на укупан сточни фонд у Републици (оваца 1,3%, говеди 0,3%, а остале врсте стоке још знатно мање).

Из напријед изнијетог може се слободно рећи да пољопривреду у Црној Гори карактерише врло ниска производња, претежно природног карактера, која ни издалека не може да подмири потребе становништва у исхрани, нити да обезбиједи потребне сировине за индустрију. Низак доходак у пољопривреди успорава развитак осталих привредних области, а самим тим она постаје кочница цјелокупног економског и друштвеног развоја. Узроци таквог стања леже у:

— промјенама у структури села (одлазак радне снаге са села у друге привредне гране, старосна структура, разна соц. давања и др.)

— малим улагањима
— уситњености и разбацаности посједа
— смањењу ораничних и сјетвених површина,
— ниској техничкој бази пољопривреде,
— неразвијености социјалистичког сектора и недовољној развијености пољопривредних служби, и др.

У послеријатном периоду пољопривреда је у читавој нашој земљи заостајала за развојем осталих привредних грана, а нарочито за индустријском производњом и, као таква постала кочница даљег општег привредног развитака земље. Обзиром на такво стање пољопривредне производње и њен значај на наш даљи развој, поставило се питање унапређења пољопривредне производње. *Због тога је и дошло до Резолуције Савезне Народне Скупштине*

о перспективном развоју пољопривреде и задругарства, у којој је неопходност развоја пољопривреде, прије свега подизање производње и продуктивности рада, подвучена врло јасно. У Резолуцији такође се истиче да је постизање предњих задатака могуће само уз правилну примјену савремених научних и техничких тековина. Обзиром да радимо у пољопривреди, то је и задатак пољопривредних стручњака, прије свега, подизање пољопривредне производње путем повећања продуктивности рада. Исто тако је на IV Пленуму Савеза комуниста Црне Горе, одржаном 5 јула 1957 године, разматран проблем унапређења пољопривреде у наредном периоду привредног развоја НР Црне Горе и донесени су закључци о даљем перспективном развоју пољопривреде и задругарства. Из наведених закључака наводим најважније моменте: „Основна оријентација на унапређењу пољопривредне производње треба да буде подизање продуктивности рада у свим гранама пољопривредне производње (већи приноси по јединици површине и по грлу стоке), и кроз то развијање социјалистичких односа на селу“. Између осталог, у закључцима се каже: „Посебну пажњу поклонити развоју социјалистичких односа на селу, кроз унапређење земљорадничког задругарства, пољопривредних добара и пољопривредних установа“. И даље — земљорадничке задруге у даљем раду“ треба да се више окрену ка пољопривредној производњи и кроз најразличитије форме кооперације са индивидуалним произвођачима да дјелују у свим правцима на подизање пољопривредне производње. Исто тако, земљорадничке задруге треба постепено да се ослободе свих оних погона и дјелатности који немају непосредне везе са пољопривредном производњом“.

Као што видимо, и закључци IV Пленума јасно су подвукли потребу подизања пољопривредне производње и продуктивности рада у пољопривреди Црне Горе.

Полазећи од датих чињеница за развој пољопривреде и конкретних услова и могућности за развој појединих пољопривредних грана, Народна Скупштина Народне Републике Црне Горе донијела је и Перспективни план привредног развоја НР Црне Горе, за период од 1957 до 1961 године. У склопу донесеног плана постављени су задаци и у области пољопривредне производње.

Основни задаци перспективног плана развоја пољопривреде у периоду 1957/61 год.

Према плану развоја пољопривреде у периоду 1957/61 година, предвиђа се повећање пољопривредне производње за 40%. То повећање мора се остварити кроз примјену разних агротехничких и зоотехничких мјера, улагањем нових средстава са проширењем капацитета и бољом организацијом и коришћењем средстава.

Према програму развоја пољопривреде у наведеном периоду, као најважнији — постављени су следећи задаци:

— Мелиорација око 10.500 ха земљишта. За извођење мелиорационих радова припремљени су програми и пројекти за површину од 7.500 ха и то за Мартинићско Поље 2.200 ха, Љешкопоље 700 ха, Новосељско поље и Зорски Луг 495 ха, Недакуси 708 ха, Буче Долац 783 ха, Брезејевица 330 ха, Барско Поље 630 ха и Никшићко Поље 1.650 ха. Сви наведени програми са пројектима су одобрени од стране Комисије за одобравање инвестиционих програма, али ниједан од инвеститора досада није добио средстава за извођење радова. Једино су обезбијеђена средства за извођење мелиорационих радова... на површини од 607 ха у Добром и Вељем Пољу, и радови су у току.

Досадашњи рад у погледу извођења мелиорационих радова, а нарочито коришћење већ израђених система показује више недостака, како у погледу недовољног предвиђања средстава за потпуно довршење објеката, тако и у погледу пуштања у експлоатацију завршних објеката. У вези са тим донесен је и Закон о коришћењу пољопривредног земљишта на мелиорисаним површинама. Овим законом одређују се мјере које се имају примијенити на земљиштима која су мелиорисана друштвеним средствима, у циљу правилног коришћења. Обзиром на важност рјешења овог проблема, потребно је ангажовање свих фактора, јер се, као основно, поставља правилно коришћење већ израђених система за наводњавање, од чега зависи и извршење планом постављених задатака, како у мелиорацијама тако и у погледу структуре коришћења површина и повећања производње.

— Набавити још 150 трактора са одговарајућим прикључним машинама. Набавка наведеног броја трактора предвиђа се углавном код опшних земљорадничких задруга, а мањи број код пољопривредних добара и установа. Предвиђеном набавком трактора омогућиће се не само боља обрада земљишта него и оспособљавање опшних земљорадничких задруга и пољопривредних организација и установа за боље извршавање својих задатака. Досада је већ у 1958 години извршена набавка 16 трактора, углавном код земљорадничких задруга, од укупно предвиђених 40 комада у овој години.

— Засијавање у 1961 години 7.000 ха под хибридним кукурузом од чега у 1958 години свега 1.000 ха. За спровођење ове мјере досада је обезбијеђено 13 тона сјемења хибридног кукуруза и предвиђен регрес за куповину истог, обзиром на високу набавну цијену сјемења. Овом мјером постићи ће се знатно повећање приноса, обзиром на услове и знатне површине које се засијевају под културом.

— Засијевање 3.800 ха крмног биља првенствено луцерке, од чега у овој години свега 500 ха луцерке. За предвиђену површину у овој години обезбијеђена је количина сјемења луцерке, те,

уколико временске прилике дозволе, ова мјера ће бити у потпуности спроведена.

— Мелиорисати површину од 50.000 ха ливада и пашњака у циљу повећања крмне базе. Од наведене површине у овој години предвиђа се мелиорисање око 10.000 ха, зашто су предвиђена минимална средства из Републичког фонда за унапређење пољопривреде и то углавном за набавку вјештачких ђубрива. Како крмна база претставља основу сваког рада на унапређењу сточарства, и како се наше сточарство базира на планинским пашњацима и ливадама, то се и ово питање поставља у први план.

Обзиром на важност овог проблема донијет је и Закон о пашњацима у општенародној имовини којим се одређују услови и начин коришћења и као основно, мјере за њихово унапређење. Законом је регулисано и питање накнаде у виду пашарине која средства ће искључиво служити за унапређење пашњака. Ова средства, поред средстава која буду одвајана са друге стране, биће прилична и треба их користити према унапријед израђеним плановима.

— Организовање и оспособљавање расадничке производње за годишњу производњу од 150.000 садница разних врста воћака и 250.000 комада лозних калемова. Већ се приступило припремама и извођењем радова у циљу извршења овога задатка и за ову годину обезбијеђена су средства у износу од 27.000.000 динара из Републичког фонда за унапређење пољопривреде.

— Повећање површина под воћњацима за 1.500 ха и виноградама за 500 ха.

Нарочита пажња у овом периоду поклоњена је унапређењу сточарства, те су у овој грани, као најважнији, постављени сљедећи задаци: повећања броја стоке, и то код говеди за 12%, код оваца за 31% и код свиња за 25%, у односу на стање 1956 године. Предвиђено повећање броја стоке базирано је на повећаној производњи сточне хране, чувању подмлатка и другим мјерама.

— Повећање продуктивних својстава стоке, у првом реду мљечности код крава и вуне код оваца, примјеном одговарајућих зотехничких мјера.

— Осјеменили у 1961 години 15.000 крава и меринизирати 100.000 оваца, те набавити одговарајући приплодни материјал. У 1958 години Планом је предвиђено да се осјемени 3.000 крава и меринизира 15.000 грла оваца, зашто су обезбијеђена потребна средства из Републичког фонда за унапређење пољопривреде.

— Изградња економских објеката (штала, припусних станица, силоса, ветеринарских станица и амбуланти, мањих мљекара, радионица за прераду сточне хране), набавка приплодне стоке и друге мјере и акције.

— У рибарству се предвиђа набавка пловних објеката и опреме као и подизање мањих рибњака и мрестилишта.

Планом затим се предвиђа подизање ситних прерађивачких погона ради рационалније прераде и искоришћавања пољопривредних производа, углавном код општинских земљорадничких задруга.

Пољопривредна добра треба изградити и оспособити за рентабилну производњу. Основне фондове код задруга знатно повећати, у односу на садашње стање, и углавном их оријентисати на производњу и у принципу — да обухвате цио откуп пољопривредних производа на подручју задруге, те их ослободити оних дјелатности које немају непосредно везе са пољопривредном производњом.

Пољопривредне установе треба опремити како би могле извршавати постављене задатке и више их оријентисати на рјешавање оних проблема који су важнији за праксу. У овој години из Републичког фонда за унапређење пољопривреде за опрему и побољшање услова рада код ових усанова предвиђена су средства у износу од 27 милиона динара.

Као посебан проблем поставља се питање снабдијевање индустрије, у првом реду прехранбене, пољопривредним производима, обзиром на већ изграђене објекте, и оне који ће се изградити. У том правцу пољопривредне организације, а посебно опште земљорадничке задруге, треба да организују такву производњу, на својим економијама и са индивидуалним произвођачима — путем разних видова кооперације, како би се обезбиједиле довољне количине сировина за правилан и несметан рад фабрика.

За извршење предвиђених задатака и остварење предвиђене производње планом су предвиђена средства од 6.030 мил. динара. Наведена средства предвиђена су из Општег инвестиционог фонда, Републичког и општинских инвестиционих фондова (дјела који искључиво служи за инвестиције у пољопривреди), из Републичког и општинских фондова за унапређење пољопривреде, из амортизационих и сопствених фондова пољопривредних организација и општинских земљорадничких задруга, и из дотације из буџета Републике.

Као што се види, Планом су предвиђени велики и обимни задаци који се уз залагање свих фактора могу извршити, уколико средства буду благовремено обезбијеђена, извршена добра припрема и организација извођења радова. Највећи дио средстава предвиђен је из Општег инвестиционог фонда, а поготову извођењем мелиорационих радова на које и отпада највећа ставка од око 2.320 милиона динара. Обзиром на измијењене и отежане услове за добијање средстава из поменутог фонда, то ће извршење појединих задатака бити отежано. Ово из разлога што је дио средстава овог фонда намјенски и што већу предност имају захтјеви за одводњавање, затим захтјеви за подизање већих плантажних засада, повећан проценат учешћа у добијању сред-

става и др. Међутим, добијање што већих средстава из овог фонда, због напријед наведених разлога, упућује нас на:

— благовремену и солидну припрему елабората за тражење зајмова, који показује повољан економски ефекат;

— израду програма за комплексну изградњу појединих пољопривредних организација — посебно добара и општинских земљорадничких задруга;

— израду елабората за подизање дугогодишњих засада на површинама преко 50 ха;

— добро проучен и правилан избор улагања за дотични крај; и

— израду програма за подизање објеката, чија је производња важна са опште — југословенског гледишта.

Средства из Републичког фонда за унапређење пољопривреде, са дотацијом из буџета, биће усмјерена на оспособљавање пољопривредних установа за извршење њихових задатака, на извођење важнијих мјера и акција од општерепубличког значаја и за подизање мањих, али важних објеката, као и мелиорације пашњака, подизање појила и др. обзиром на доста скромна средства овог фонда. Средства овога фонда у 1958. години су намјенска, од чега је предвиђен за оспособљавање расадничке производње износ од 27 милиона динара, за оспособљавање и опрему пољопривредних установа износ од 27 милиона, а за остале мјере и акције предвиђен је износ од 83 милиона динара, од чега за мелиорације пашњака 10 милиона, за осјеменавање крава и меринизацију оваца износ од 12 милиона, откуп земљишта 15 милиона, изградњу појила 8 милиона, а остатак за друге мјере и акције, зашто су поднесени елаборати од стране народних одбора општина, пољопривредних организација и земљорадничких задруга и пољопривредних установа.

Општински инвестициони фонд (дио за пољопривреду и привреду села) треба усмјерити на ситне инвестиције које ће дати брз економски ефекат. Фонд за унапређење пољопривреде у општини треба углавном да послужи за извођење важнијих акција и мјера на подручју дотичне општине.

Амортизационе и сопствене фондове предузећа и општинских земљорадничких задруга треба користити за отплату доспјелих анuitета, замјену дотрајалих основних средстава и друго, што је неопходно за успјешан рад дотичне организације.

Остварење плана развоја пољопривреде, како у погледу обима и структуре инвестиција, тако и у погледу материјалних ефеката који се очекују, захтјева систематски напор свих привредних и друштвених фактора. Неопходно је, још у почетку, сгледати сложјену проблематику развјитка пољопривреде са техничке, кадровске, материјалне и економске стране и сходно томе усмјерити мјере које треба предузети и спроводити.

Народни одбори општина у својим перспективним и производним плановима пољопривредних организација и општих земљорадничких задруга, треба да конкретизују и разраде поставке, предвиђене планом, у погледу производне политике, структуре производње и предвиђеног развоја социјалистичких односа на селу. Такође, у општинским плановима треба и инвестициона улагања да буду усклађена у погледу правца, намјене, структуре и принципа улагања са поставкама перспективног плана.

Пољопривредне организације у овом периоду треба да одиграју посебну улогу. Оне у погледу примјене савремене науке и технике треба да пођу корак даље, јер се за њихову изградњу предвиђају прилична средства, која ће бити обезбијеђена само уколико дотичне организације буду израдиле добро образложене и економски оправдане захтјеве, а првенствено за њихову комплексну изградњу. Пољопривредне организације лакше ће се опремити и оспособити ако се специјализују за производњу појединих производа, а не да се баве свим и свачим, као што је то био случај досада. Специјализација захтијева већу квалификацију радника, али зато је и продуктивност рада већа. Повећање продуктивности рада, као један од основних задатака перспективног плана, уско је повезано са успјехом пољопривредне организације. Зато је непотребно задржавати велики број радника на неком послу, умјесто да се пребаци на друге, гдје ће стварати нове производе и нове вриједности. Такође је неопходно ријешити и правилне односе међу радницима и однос радника према газдинству, као и проучити и већ једном увести награђивање према јединици производа.

У раду на унапређењу пољопривреде и подруштвљавању процеса производње, основна улога дата је земљорадничкој задрузи. Она треба да буде основна ћелија, која ће, учествујући непосредно у процесу производње, радити на организовању и унапређењу пољопривреде. Зато је потребно земљорадничке задруге оспособити и омогућити да се оне у процесу производње чврше повезују са индивидуалним произвођачима. Овим путем биће повећана производња и јачаће друштвена средства у задрузи, те ће постати економске организације које ће за себе све више везивати индивидуалне произвођаче и доводити их, у процесу производње, у зависност од друштвених средстава којима задруга располаже. То су путеви који воде подруштвљавању процеса производње и јачању улоге задруге, као друштвеног и економског фактора на селу. Оваква улога задруге тражи и добро организовану и стручно способну пољопривредну службу. Оваквој улози на садашњем степену развоја, наше задруге не могу одговорити, јер заостала и примитивна средства за производњу, којима задруге располажу, условљавају заосталу и примитивну агро и зоотехнику, значи и ниске приносе и производњу и ниску продуктивност рада. Само савременим средствима за производњу могуће је организовати производњу на савременим тековинама на-

уке, а то значи постићи високе приносе и производњу, уз високу продуктивност рада. Према томе, да би наше задруге одговориле улози која им је дата, морају бити опремљене савременим средствима за примјену напредне пољопривредне науке и технике.

Задатак пословних савеза је, у првом реду, да сагледају потребе и могућности појединих задруга и да им пруже помоћ, нарочито у пословном погледу. Да се оријентишу на обједињавање производње и унапређење по појединим гранама и рјешавање проблема који су у вези са тим. Они треба да помажу задругама у организацији производње и промета пољопривредних производа, а поред тога један од важнијих задатака пословних савеза треба да буде да организују за задруге разне услуге, као превоз, ускладиштење и дораду робе итд. Затим, они треба да буду агенти и комисионари задруге и да обезбиједе што краћи и јефтинији пут робе од произвођача до потрошача.

Пољопривредне установе (заводи и станице) треба да буду носиоци научно — истраживачког рада у пољопривреди. Њихов рад треба да се одвија у два правца и то: у правцу рјешавања дугорочних и текућих проблема, за које је заинтересована наша пракса. Однос у овоме зависиће од текућих потреба, материјалних могућности и потреба заједнице за развој пољопривредне производње. У свом даљем раду више се повезивати са произвођачким организацијама, помагати им и упућивати их у примјени савремених мјера. Ради обједињавања цјелокупног научно — истраживачког рада и тјешњег повезивања са произвођачким организацијама треба да постоји један орган за научно — истраживачки рад у пољопривреди.

Задатак општинских пољопривредних станица треба да буде примјена савремених техничких средстава и обезбјеђење таквих рјешења која ће омогућити најпотпуније коришћење постојећих капацитета у датим условима. То значи да пољопривредне станице морају да познају локалне прилике и могућности за примјену савремених мјера у пракси. Оне треба да постигнута рјешења, на погодан начин, пренесе на пољопривредне стручњаке у произвођачким организацијама ради коришћења ових рјешења у процесу производње. Оне су и организоване да у првом реду помогну оперативи, обзиром на недостатак стручњака у произвођачким организацијама — првенствено задругама.

Пољопривредна служба у органима власти треба да се стара у спровођењу законских прописа и мјера, да се стара о извршењу друштвеног плана, да прати развитак пољопривреде и предлаже надлежним органима мјере за њено унапређење и да у свом раду најтјешње сарађује са произвођачким организацијама. Обзиром на важност пољопривреде за даљи привредни развој, као и на велике задатке, постављене Перспективним планом, нужно је да свака комуна има пољопривредне стручњаке.

Мјесто и улога пољопривредних стручњака:

Не може се говорити о пољопривредној служби ако се не види мјесто које у њој има пољопривредни стручњак, који је у ствари носилац пољопривредне службе. Пољопривредни стручњак руководи појединим органима службе унапређења пољопривреде. Он дјелује као организатор и носилац односе службе, указује стручну и организаторску помоћ земљорадничким задругама и другим произвођачким организацијама на спровођењу програма унапређења пољопривреде. Према томе, улога пољопривредног стручњака је врло велика, а у вези са тим и одговорна. Ради тога пољопривредни стручњак мора да солидно влада теоретским знањем у области у којој ради и да посједује умјешност за примјену знања у дотичним условима. Његов је задатак да стално проучава, прибира искуства, предузима мјере за постизање већих приноса и производње, уз што већу продуктивност рада. Умјешност за пољопривредног стручњака је од много већег значаја него за остале струке. Ово ради тога што за пољопривреду не постоји тачно устаљен, за све прилике, исти технолошки процес, већ, обзиром на многе моменте којима човјек не управља, мора се проналазити одговарајући за дотичне прилике. Наравно, та његова способност не може бити од неке користи уколико не располаже солидним познавањем савремених тековина науке. У томе су и веће тешкоће стручњака у пољопривреди него у многим другим струкама. Пољопривредни стручњаци треба смјелије да иду у примјени савремених мјера, а нарочито оних које су познате у земљи подвргавајући их конкретним условима и могућностима.

Пољопривредни стручњак, поред познавања пољопривредне науке, треба да познаје и нашу економску политику и њене циљеве. Она одређује многе економске услове, а нарочито за оријентацију производње. Констатовали смо да пољопривредни стручњак организује производњу и избор производње, што није могуће без познавања развоја наше економике, која усмјерава економски развој. Све ово указује да пољопривредни стручњак треба да посједује солидно знање и да га стално допуњава, како би могао са успјехом да извршава своје задатке.

Извршавање постављених задатака умногоме ће зависити од правилног распореда пољопривредних стручњака, од сарадње међу њима, као и од правилног избора и упућивања пољопривредних стручњака на усавршавање, како у земљи тако и у иностранству. Посебну пажњу треба поклонити млађим стручњацима и помоћи им како би се што прије оспособили за извршавање постављених задатака.

У циљу што правилнијег коришћење пољопривредног стручњака, а нарочито у производњи, неопходно је створити, поред осталог, и материјалну стимулацију и погодне услове за рад. У

том правцу и досада је нешто учињено, како у схватањима људи, тако и у материјалним могућностима организације. Но, у том правцу треба поћи даље и награде везати за успјехе у производњи, а то ће бити најбољи начин за њихово потпуно искоришћавање.

Задаци који стоје пред пољопривредним стручњаком обимни су и тешки. Напори, које у том правцу чини наша заједница, траже од свију нас и сваког појединца максимум залагања. Од тога зависи и успјех предузетих мјера и афирмација наше струке, а посебно пољопривредног стручњака, који треба да буде носилац борбе за унапређење пољопривредне производње.

На нама је да средства које нам буде заједница додијелила што рационалније користимо, како за оспособљавање производјачких организација тако и за уношење савремених метода у процесу производње, и да на тај начин ломимо застарјела схватања на конкретним резултатима које ћемо таквим радом постићи.